

№50 პარტი - აპრილი 2020 წელი

რელიგიურ-საგემბნათოლებლო ჟურნალი

სწაღი მოვარე

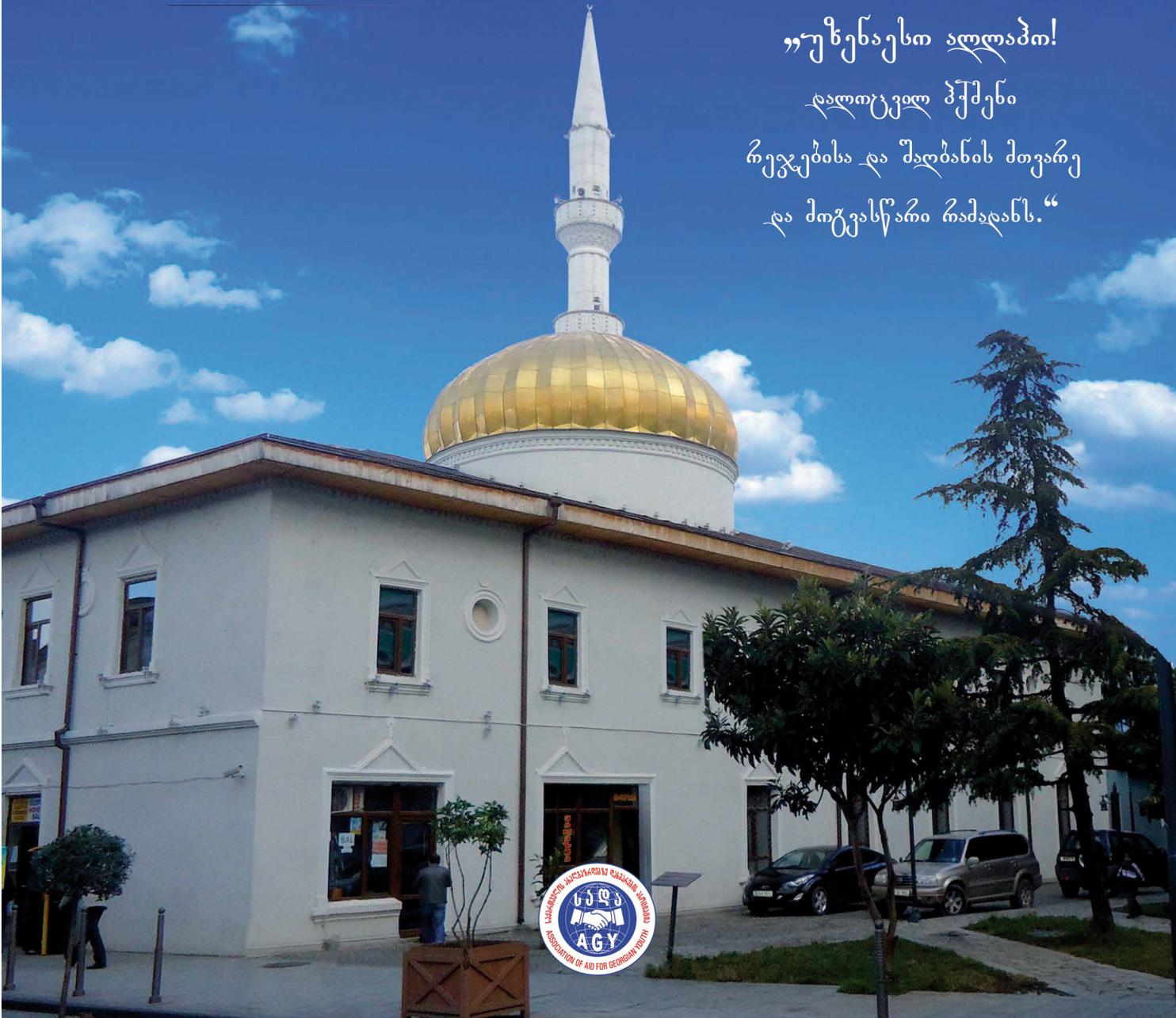

📄 ზოგადი ინფორმაცია მარხვის შესახებ

📄 მოწყალეა ერთგულების გამოსატულეა

📄 რწმენის ტესტირეა

„უწენესო ალაბო!
ღალოცვილ ჰქქენი
რეჯეებისა და შღბნის მოვარე
და მოგვასწარი რაძადანს.“

წინასიგუეაობა

მოგესალმებით, ძვირფასო მკითხველნო, მონყალე და მწყალობელი ალლაჰის სახელით! უზენაესმა ალლაჰმა თავისი წყალობა და ბარაქა არ მოგაკლოთ. უპირველეს ყოვლისა, უსაზღვრო ქება-დიდება სამყაროს გამჩენ უზენაეს ალლაჰს, რომ კიდევ ერთხელ მოგვეცა საშუალება, მიმდინარე წლის სამთვეულს შევხვედროდით და მადლის მოგებით გაგვეტარებინა ეს ძვირფასი პერიოდი. გვსურს, მოგილოცოთ სამთვეულის (რეჯები, შალბანი, რამადანი) პირველი მთვარის - რეჯების დადგომა. გისურვებთ რწმენის სიმტკიცეს, სულიერ სიმშვიდეს, ჯანმრთელობას, გულწრფელობას, უზენაესი ალლაჰის კმაყოფილებასა და უნაკლოდ ღვთისმსახურების შესრულებას.

ჩვენ, როგორც ადამიანები, ვალდებული ვართ, ვიცოდეთ რწმენის როლი ადამიანის ცხოვრებაში. უნდა ვიცოდეთ, თუ რისთვის გაჩნდა ადამიანი ამ ქვეყანაზე და რა მოვალეობა აკისრია მას გამჩენის, საზოგადოებისა და საკუთარი თავის წინაშე.

ადამიანი, როგორც მოგეხსენებათ, სხეულისა და სულისგან შედგება. იმისათვის, რომ ადამიანის სხეულმა ფიზიკურად არსებობა შეძლოს, საკვები ესაჭიროება, ხოლო სულიერ სამყაროს კი - სულიერი საზრდო, ანუ ღვთისმსახურება.

სამთვეულის შემობრძანებით, პირველ რიგში, ჩვენ უნდა გავიძლიეროთ რწმენა და სულიერი სამყარო, ყურადღება მივაქციოთ ღვთისმსახურებას, გავილოთ მონყალება, მოვეფეროთ ობლებს, დავეხმაროთ გაჭირვებულ ადამიანებს, მოვუხშიროთ ნათესავებისა და ავადმყოფების მონახულებას და მათთვის ალლაჰს ჯანმრთელობა და ხანგრძლივი და ნაყოფიერი სიცოცხლე შევსთხოვოთ, მცირე საჩუქრებით გავახაროთ ბავშვები და გავუძლიდროთ მათ სულიერი სამყარო, მივილოთ ერთმანეთისაგან დალოცვა, რამეთუ ალლაჰის შუამავალი ს.ა.ვ ჰადისში ბრძანებს: „მუსლიმი ძმისთვის დაუსწრებლად გაკეთებული ვედრება უფრო მიღებულია ალლაჰის წინაშე“.

როდესაც სამთვეული მოახლოვდება, ალლაჰის შუამავალი ს.ა.ვ ასე ევედრებოდა: „უზენაესო ალლაჰო! დალოცვილ ჰქმენი ჩვენთვის რეჯებისა და შალბანის მთვარე და მოგვასწარი რამადანს“.

სულისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი საზრდო რწმენა და ღვთისმსახურებაა. ალლაჰის მორწმუნე და მასზე მინდობილი ადამიანი მისგან იღებს სულიერ საზრდოსა და ძალას, ადამიანი მუდმივად საჭიროებს უზენაესი ალლაჰის დახმარებას. სწორედ უზენაესი ალლაჰის რწმენა და მასზე მინდობა გვექცევა ბედნიერებისა და სიმშვიდის უშრეტ წყაროდ.

უზენაესი ალლაჰი ბრძანებს: „რომელთაც ირწმუნეს, ალლაჰის ხსენებით იჯერეს გულნი მათნი. დიახ, მხოლოდ ალლაჰის ხსენებით ჰპოვებს გულნი სიმშვიდეს!“ (სურა რადი, აიათი 28)

რწმენა ადამიანს მარტოობისაგან იხსნის, რწმენა ჩვენი სულის საკვები და გულის სინათლეა. ურწმუნო ადამიანის სული საზრდოს გარეშეა დარჩენილი, ხოლო სიბნელეში ჩაძირული გული მოკლებულია უდიდეს საყრდენ ძალას. რწმენა ადამიანს ბოროტებისა და უსიამოვნებისაგან იცავს. ცხოვრებაში ადამიანს უამრავ სიძნელესთან უხდება ბრძოლა. ასეთ მომენტებში ალლაჰის მორწმუნე ადამიანები სასოწარკვეთილებაში არ ცვივდებიან. ისინი უზენაეს ალლაჰს შეაფარებენ ხოლმე თავს, მას მიენდობიან და უდიდესი მოთმინებით საბოლოო შედეგს დაელოდებიან. ძლიერ მფარველზე სიყვარულითა და პატივისცემით მინდობა კი ადამიანს უდიდეს ნეტარებას ჰგვრის.

უზენაესმა ალლაჰმა დაგლოცოთ, რწმენა გავიძლიეროთ და მოგვეთ ღვთისმსახურების შესრულების ძალ-ღონე. უზენაესი ალლაჰი იყოს ყველგან და ყოველთვის ჩვენი შემწე და მფარველი.

ზოგადი ინფორმაცია მარხვის შესახებ

მარხვა ისლამის ხუთი პირობისგან ერთ-ერთია. არაბულად მარხვა, „საუმ“ (არაბ. الصوم ას-საუმ; მრავლობითში არაბ. صيام; სიამ), შორს დგომას, თავშეკავებას, შენინააღმდეგებას ნიშნავს.

ტერმინოლოგიური განმარტებით მომარხულე მუსლიმმა თავი უნდა შეიკავოს დღის განმავლობაში, ცისკრიდან (ფაჯრი) მზის ჩასვლამდე (მალრიბი), საკვებისა და სასმელის მიღებისგან, ასევე ხორციელი სიამოვნებისგან, ავი ფიქრებისგან, ბილწის-ტყვაობისა და მოწვევისაგან.

მუსლიმები, რომლებსაც ჯანმრთელობა ხელს უწყობთ, ვალდებული არიან, იმარხულონ რამაზნის თვეში. ამ ვალდებულებას მათ ალლაჰი აკისრებს:

„ჰეი თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! დაწერილია თქვენზე მარხვა (მარხვა წელიწადში ერთი თვეა, იგი იწყება მთვარის

კალენდრის მიხედვით მეცხრე თვეს, რამადნის მთვარეში; ცისკრიდან დაღამებამდე ჭამა-სმისა და თანაცხოვრების აღკვეთით), როგორც დაწერილი იყო მათთვის, ვინც თქვენ უწინარეს იყო, ეგების დაცული იქმნეთ ყოველივე ცუდისგან“ (ყურანი 2/183).

მუჰამმედ შუამავალი მარხვის მნიშვნელობის შესახებ ამბობს: „მარხვა ფარია, რომელიც იცავს ადამიანებს“ (ბუხარი, სავმი 2, 9, ლიბას 78; მუსლიმი, სიამ 164.).

ისლამური რწმენით, რამაზანის თვე გამორჩეულია, რადგან ყურანის პირველი აიათები სწორედ ამ თვეში გარდმოველინა. მთვარის წელიწადი მზის წელიწადზე 10 ან 11 დღით ნაკლებია, რამაზანის თვე კი გადაადგილდება მზის კალენდრის მიხედვით.

მარხვამ ჩვენს ქცევებზე დადებითი ზეგავლენა უნდა მოახდინოს. შუამავალი ბრძანებს:

რელიგია და საზოგადოება

“ვინც ჭორს, ტყუილს და ცილისწამებას არ დათმობს, ალლაჰს მხოლოდ მისი ჭამა-სმისგან თავის შეკავება არ სჭირდება” (ბუხარი, სავმი, 8; თირმიზი, სავმი, 16.).

“არიან ისეთი ადამიანები, რომლებიც მარხულობენ და მათი მოგება მხოლოდ შიმშილი და წყურვილია” (იბნ მაჯე, სიამი, 21).

მარხვა ფარია. ის ვინც მარხულია, ცუდი სიტყვა არ უნდა თქვას. თუ ვინმე ცუდს გეტყვის, ან ცუდად მოგექცევა, უთხარი: „მე ვმარხულობ“ და არ შეეკამათო. (ბუხარი, სავმი, 2; მუსლიმი, სიამი, 164.)

“ვინც რწმენით და ღვთისგან წყალობის მოლოდინით რამაზნის თვეში მარხვას დაიცავს, წარსულის ცოდვები მიეტყუება!” (ბუხარი, სავმი, 6).

ვინ არის ვალდებული, დაიცვას მარხვა?

პიროვნებისთვის მარხვა აუცილებელი რომ გახდეს, საჭიროა სამი პირობა:

1. მუსლიმი უნდა იყოს,
2. გონიერი უნდა იყოს,
3. ზრდასრული უნდა იყოს.

ავადმყოფისა და მგზავრისთვისაც მარხვა აუცილებელია, მაგრამ თუ ვერ იმარხულებს რამადნის თვეში, შეუძლია, იმდენივე დღე იმარხულოს სხვა თვეში. მაგრამ თუ რამაზნის თვეში იმარხულებენ, უფრო უკეთესი იქნება მათთვის.

მარხვა გვევალებათ განსაზღვრულ დღეებში. თუ რომელიმე თქვენგანი ავადა, ან მგზავრია, იმარხულოს ამდენივე სხვა დღეებში. ხოლო იმათ, ვინც მარხვას ვერ უძლებს, მას შეუძლია დღეში ერთი ღატაკის დაპურება. თუ ვინმე საკუთარი სურვილით იქმს სამადლოს, ეს მისთვისაა უკეთესი. და

რომ იმარხულოთ, ეს თქვენთვისაა უკეთესი, თქვენ რომ იცოდეთ (ყურანი 2/184).

მარხვის დროს თუ რთულ მდგომარეობაში აღმოჩნდები, ან ავადმყოფობა გაუარესდება, მაშინ შეგიძლია შეწყვიტო. ამ საკითხს ეხმიანება შემდეგი ხადისი:

„ჯაბირ ბინ აბდულლაჰის გადმოცემის თანახმად, შუამავალი როდესაც მექას ასაღებად გაემართა, ყურაულ-გამიმის ადგილთან მისვლამდე თვითონაც და თანამიმდევრებიც მარხულები იყვნენ.

შუამავალს აცნობეს, ხალხს მარხვა უძნელდებათ, მაგრამ ისინი მაინც შენ შემოგყურებენო.

შუამავალმაც სამხრობის შემდეგ ერთი ჭიკა წყალი ითხოვა და ადამიანების თანდასწრებით დალია. მათგან ზოგიერთმა მარხვა შეწყვიტა, ზოგიერთმა კი გააგრძელა. შუამავალმა როცა გაიგო, რომ ზოგიერთი მათგანი

კვლავ აგრძელებდა მარხვას, მათი მისამართით თქვა: “ისინი არ დაემორჩილნენ, ისინი შეენინაალმდეგნენ.” (მუსლიმი, სიამი, 90 (1114); თირმიზი, სავმი 18).

ავადმყოფობის ან მგზავრობის პერიოდში თუ უნდა იმარხულოთ, თქვენთვისაა უკეთესი (2/184) ეს ჰადისი, რადგან აიათს არ ეწინააღმდეგება. მათ, ვინც ავადმყოფობის ან მგზავრობისას მარხვის გაგრძელებით თუ უნდა დაზარალდნენ, მაშინ არ უნდა იმარ-

ხულონ. ისინი, ვინც ამ მდგომარეობაში იმყოფებიან, მაგრამ მაინც აგრძელებენ მარხვას, დაუმორჩილებლად ითვლებიან. მარხვის გაგრძელების შემთხვევაში თუ არ დაზარალდებიან, უკეთესია, რომ იმარხულონ.

„ჰეი თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! დანერვილია თქვენზე მარხვა, როგორც დანერვილი იყო მათთვის, ვინც თქვენ უწინარეს იყო, ეგების დაცული იქმნეთ ყოველივე ცუდისგან“.

(ყურანი 2/183)

საჭურზე ადგომა:

„ჭამეთ და სვით, ვიდრე ცხადად შეგედლებათ გაარჩიოთ განთიადის თეთრი ხაზი შავი ხაზისგან. მერე სრულჰქმენით მარხვა საღამომდე...“ (ყურანი 2/187).

ცისკარი (განთიადი) ორი სახისაა:

პირველი ფეჯრი ქააზიბ, ანუ მატყურა ცისკარი: ამ დროს დილის ლოცვის დრო ჯერ კიდევ არ არის დამდგარი. ვინც მარხვას აპირებს, მისთვის ჭამა-სმა ჯერ კიდევ არის შესაძლებელი. ამ ცისკრის ნიშანი ჰორიზონტზე სწორი ხაზის მსგავსად გამოჩენილი ნათელია.

ფეჯრი სადიყი - ნამდვილი ცისკარი: ამ დროს დილის ნამაზის დრო დამდგარია. ამის შემდეგ ჭამა-სმა აღარ შეიძლება. ამ ცისკრის ნიშანი ჰორიზონტზე და მთის მწვერვალზე გაფანტული ნათელია.

საჭმელს, რომელსაც ცისკრამდე მივირთმევთ, საჭური ჰქვია. შეძლებისდაგვარად, ყველა მუსლიმმა უნდა ეცადოს საჭურზე ადგომას, რათა საჭურის ბარაქის ჯილდო მიიღოს. ამის შესახებ მუჰამედ შუამავალი გვაცნობებს:

“საჭურზე საჭმელი მიირთვით, ვინაიდან მასში ბარაქა ბევრი“ (ბუხარი, სავმი, 20; მუსლიმი, სიამი, 45).

მარხვის დაცვისა და მოშლის პირობები:

მუსლიმმა მარხვისას, გარიჟრაჟიდან მზის ჩასვლამდე, ღვთისმსახურების მიზნით ჭამა-სმისა და ხორციელი სიამოვნებისგან შორს უნდა დაიჭიროს თავი:

„ნებადართულია თქვენთვის მარხვის დროს, ღამით მეუღლეებთან თანაცხოვრება, ისინი სამოსელნი არიან თქვენი და თქვენ ხართ სამოსელნი მათნი. ალლაჰმა იცოდა, რომ თავს იწვალბდით, ამიტომაც მიიღო თქვენი სინანული და მოგიტევათ. ახლა შეგიძლიათ თანაიცხოვროთ მათთან და შეასრულოთ ის, რაც ალლაჰმა დაგინესათ. ჭამეთ და სვით, ვიდრე ცხადად შეგედლებათ გაარჩიოთ განთიადის თეთრი ხაზი შავი ხაზისგან. მერე სრულჰქმენით მარხვა

საღამომდე. და როცა სამლოცველოებში ღვთისმსახურებისთვის ხართ შემდგარი, არ ეთანაცხოვროთ მათ (მეუღლეებს). ესაა საზღვრები ალლაჰისა და არ მიუახლოვდეთ მათ. ასე განუმარტავს ალლაჰი ხალხს თავის აიათებს, ეგების დაცული იქმნან ყოველივე ცუდისგან“ (ყურანი 2/187).

ზემოთ მოცემული აიათის მიხედვით: ჭამა, სმა და ხორციელი სიამოვნება მარხვას შლის. რადგან აიათის ბოლოს ალლაჰი ბრძანებს: „ესაა საზღვრები ალლაჰისა და არ მიუახლოვდეთ მათ“, ამიტომაც მარხვისას ჭამა-სმისა და ხორციელი სიამოვნებისკენ მიმავალი ყველა გზისგან შორს დგომაა საჭირო. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, აბების მიღება, პირში შესასხურებელი ნამლები და მოწევა მარხვას შლის.

რადგან თვალის და ყურის ნვეთები საკვებად არ ითვლება, ისინი მარხვას არ შლის.

ძილის დროს ერექცია, ასევე სისხლის გაცემა, ლებინება და ბანაობა მარხვას არ შლის.

დავინყების შემთხვევაში ჭამა-სმა მარხვას არ შლის. ალლაჰის შუამავალი ასე ბრძანებს: „ვინც დავინყების გამო შეჭამოს, ან დალიოს, მან მარხვა გააგრძელოს, რადგან მას ალლაჰმა აჭამა, ან დააღვინა“ (ბუხარი, სავმი 26, ეიმან 15; მუსლიმი, სიამ 171 (1155);

თირმიზი, სავმ 26; ებუ დავუდი, სავმი 39.)

ზემოთ მოყვანილი ჰადისი:

„ალლაჰი არ აკისრებს არც ერთ სულს იმაზე მეტს, რაც მას ძალუძს“ (ყურანი 2/286)
- აიათის ერთგვარი განმარტებაა.

აიათები მარხვის შესახებ:

„ჰეი თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! დაწერილია თქვენზე მარხვა, როგორც დაწერილი იყო მათთვის, ვინც თქვენ უწინარეს იყო, ეგების დაცული იქმნეთ ყოველივე ცუდისგან“ (ყურანი 2/183).

მარხვა გევალებათ განსაზღვრულ დღეებში.

თუ რომელიმე თქვენგანი:

1. ავადაა
2. ან მგზავრია,

იმარხულოს ამდენივე სხვა დღეებში.

ხოლო ვინც მარხვას ვერ უძლებს, მას ევალება დღეში ერთი ლატაკის დაპურება.

1. თუ ვინმე საკუთარი სურვილით იქმს სამადლო საქმეს, ეს მისთვისაა უკეთესი,

2. და რომ იმარხულოთ, ეს თქვენთვისაა უკეთესი, თქვენ რომ იცოდეთ (ყურანი

2/184),

რამაზანის მნიშვნელოვანი თვეა, რომელშიც ზემოევლინა ყურანი:

1. ჭეშმარიტ გზად ხალხისთვის,
2. და ცხად ცნობარად ჭეშმარიტი გზისა,
3. და განმასხვავებლად ჭეშმარიტი-ბისა ბათილისაგან,

და თქვენგან ვინც იხილოს ეს თვე, იმარხულოს მასში

და ვინც

1. ავად იყოს,
2. ან მგზავრობაში,

ამდენივე იმარხულოს სხვა დღეებში. ალლაჰის ნებაა თქვენი შვევა და არა ვნება და რომ შეასრულოთ ეს რაოდენობა და ადიდოთ ალლაჰი იმისათვის, რომ ჭეშმარიტ გზას დაგადგინათ, ეგებ მადლიერნი იყოთ!“ (ყურანი 2/185).

„და თუ შეგეკითხებიან შენ ჩემი მსახურნი ჩემ შესახებ, უეჭველად, მე ახლოს ვარ, შევისმენ მლოცველის ვედრებას, როცა ის შემევედრება. მაშ, შეისმინონ ჩემი და მირწმუნონ მე, ეგებ სწორი გზით წავიდნენ!“ (ყურანი 2/186).

„ნებადართულია თქვენთვის მარხვის დროს ღამით მეუღლეებთან თანაცხოვრება, ისინი სამოსელნი არიან თქვენი და თქვენ ხართ სამოსელნი მათნი. ალლაჰმა იცოდა, რომ თავს იწვალებდით, ამიტომაც მიიღო თქვენი სინანული და მოგიტევათ. ახლა შეგიძლიათ თანაიცხოვროთ მათთან და შეასრულოთ ის, რაც ალლაჰმა დაგინესათ. ჭამეთ და სვით, ვიდრე ცხადად შეგეძლებათ გაარჩიოთ განთიადის თეთრი ხაზი შავი ხაზისგან. მერე სრულჰქმენით მარხვა საღამომდე. და როცა სამლოცველოებში ღვთისმსახურებისთვის ხართ შემდგარი, არ ეთანაცხოვროთ მათ (მეუღლეებს). ესაა საზღვრები ალლაჰისა და არ მიუახლოვდეთ მათ. ასე განუმარტავს ალლაჰი ხალხს თავის აიათებს, ეგების დაცული იქმნან ყოველივე ცუდისგან“ (ყურანი 2/187).

„ყველასე ძვირფასი მოწყალეა, ცოდნის ძილება და შეძლევ მუსლიმი ძმისთვის გადაცემა.“

(ქუთუბ-ი სიითე / 6024)

მოწყალეა

ერთგულების გამოსაცულოება

ერთხელ ალლაჰის შუამავალმა (ს.ა.ს.) ბრძანა: :მონყალები გაღება ყველა მუსლიმის მოვალეობაა.“ ამის გამგონენი გაცოდნენ, რადგან მათ შორის იყვნენ ისეთებიც, რომლებსაც მონყალების გაღებისთვის საჭირო ქონება არ გააჩნდათ და ქონებრივი მონყალების გაცემას ვერ ახერხებდნენ. ამიტომ მათ ალლაჰის შუამავალს (ს.ა.ს.) ჰკითხეს:

- ადამიანს თუ მონყალებად გასაცემი არაფერი არ აქვს, რა უნდა ქნას?

შუამავალმა (ს.ა.ს.) მიუგო:

- „იმუშაოს, თავისთავსაც სარგებელს მოუტანს და თან მონყალებს გაიღებს!“
- თუ ამისთვის ძალა (ან სამუშაოს ვერ იპოვის) არ ეყოფა, მაშინ რა უნდა ქნას?
- „გაჭირვებულს დაეხმაროს!“
- თუ ამის ძალაც არ შესწევს?
- „სხვებს სიკეთე ურჩიოს! „

- თუ ამასაც ვერ აკეთებს?
- „ბოროტებისგან თავი შეიკავოს. მისთვის ესეც მონყალებაა!“ (მუსლიმი ზეჯათი 55 ბუხარი ზეჯათი 30.)

მონყალების გაღების მნიშვნელობის შესახებ შუამავალს (ს.ა.ს.) სხვადასხვა მოსაზრება გადმოუცია. ერთხელ მას ამ თემასთან დაკავშირებით კვლავ უბრძანებია: „ადამიანი ვალდებულია, თავის სხეულის ყოველი ნაწილისთვის ყოველდღე მონყალება გაიღოს. მონყალებაა ორ პიროვნებას შორის არსებული უკმაყოფილების მოგვარება, ტრანსპორტით დახმარება, ტკბილი სიტყვის წარმოთქმა, სავალდებულო ლოცვის შესრულებისთვის მეჩეთისკენ გადადგმული ყოველი ნაბიჯი და ადამიანებისთვის გზიდან ხელისშემშლელი საგნების აღება (მუსლიმი, ზეჯათი, 56.)“ ამასთანავე, შუამავალი (ს.ა.ს.) ალალ ლუკმასაც მონყალებად მიიჩნევს და ამასთან დაკავშირებით ასე ბრძანებს: „საკუთარი ოფლით მოპოვებული ალალი ლუკმის მირთმევაც მონყალებაა. ასევე, შრომით მოპოვებული სარჩოს შვილისთვის, ცოლისა და მოსამსახურისთვის მიტანაც მონყალებაა (იბნი ჰანბელი, IV, 131.). ასევე, მისი გადმოცემის თანახმად, ერთი მუსლიმის მიერ მეორე მუსლიმ ძმისთვის სალამის მიცემა და პიროვნებისთვის თავის მეუღლესთან ერთად ყოფნაც მონყალებაა (იბნი ჰანბელი V, 178). გარდა ამისა, შუამავალი (ს.ა.ს.) მუსლიმ ძმაზე კარგად მოპყრობას, საკუთარ ვედროში არსებული წყლის მუსლიმი ძმის ვედროში გადაცლას, გზაბნეულისთვის სწორი გზის სწავლებას, გაჭირვებაში მყოფთათვის დახმარების განევას, მევალისთვის, რომელსაც ვალის გადახდა უჭირს, ვადის გადავადებას და ხის დარგვის მსგავს ყველა კარგ ქმედებას მონყალებად თვლის.

მუსლიმი, რომელიც ღვთისმსახურების მიზნით მონყალებას გაიღებს, ქონების ნაწილს ლატაკებს გაუყოფს და საკუთარი ოჯახისთვისაც სასარგებლო საქმეებს გააკეთებს, ის ერთგული, კარგი ზრახვების მქონე, მაღლიანი, ქველმოქმედი და ალლაჰის მორჩილი პიროვნებაა.

ამასთან დაკავშირებით უზენაესი

ალლაჰი ბრძანებს:

„მაგრამ ის, ვინც გასცემდა (ჭეშმარიტ გზაზე) და ღვთისმოსიში იყო და დაამონმა ყველაზე მშვენიერით, (ქელიმეი თევზიდი) მაშინ ჩვენც წარმატებულს ვქმნით მას იოლი გზით! და ვინც იძუნებს (მინიერით დაკმაყოფილებდა) და თავისთავს ჩათვლის საკმარისად, და ცრუდ მიიჩნევს მშვენიერს, მას ადვილად მოვისვრით გზაზე, რომელიც სიძნელეებით არის სავსე“ (სურა ლეილი, 92/5-10.).

უზენაესი ალლაჰი ამ აიათში გადმოგვცემს, რომ მონყალება სამართლიანობას, ერთგულებას, ღვთისმოსაობასა და ალლაჰის მორჩილებას ნიშნავს. მონყალება, რომელსაც თან ახლავს გულწრფელობა და რწმენის დასტური - ალლაჰზე მორჩილებაა. ასევე მორჩილება და დასტური იმიერი ქვეყნის რწმენასაც ნიშნავს. ამასთან დაკავშირებით ალლაჰის შუამავალი (ს.ა.ს.) ასე ბრძანებდა: „რწმენის დასტური მონყალებაა...“ (მუსლიმი, თაჰარე, 1). ამ ჰადისიდან გამომდინარე, მუსლიმის მიერ გაღებული მონყალება რწმენისა და ერთგულების მაჩვენებელია.

მონყალება ღმერთის მიერ ბოძებული დოვლათის გაჭირვებულებისთვის გაცემაა. თუმცა ეს ყველას არ შეუძლია და არ გააჩნია იმდენი ქონება, რომ სხვას დაეხმაროს. თუკი მონყალება ჩვენს გარშემომყოფთა გაბედნიერება და მათი გახარებაა, მაშინ, მშვიერისთვის სარჩოს მიცემის მსგავსად, ავადმყოფის მონახულებაც მონყალებად ითვლება. გადაადგილების დროს გზიდან ხელისშემშლელი საგნების აღებაც მონყალებაა. ასევე მონყალებად ითვლება ადამიანისთვის მიცემული კარგი რჩევაც, რომელმაც შეიძლება ის უბედურებისგან იხსნას.

ადამიანმა უნდა ეცადოს და შეძლებისდაგვარად მონყალება გაიღოს, მაგალითად, ფიზიკურად ძლიერმა ადამიანმა - ფიზიკურად, სწავლულმა - ცოდნის გადაცემით, მდიდარმა - ქონების გაცემით და სხვა. მონყალების გაღება ადამიანის ფიზიკურ ძალასა და ქონებრივ შესაძლებლობებზე დამოკიდებული. მონყალების პირველი ფორმა მატერიალური მხარეა, თუმცა ქო-

ნებრივი სიმდიდრის არმქონე ფიზიკურად ძლიერ ადამიანს თავისუფლად შეუძლია თავისი ძალის გამოყენებით ფიზიკურად სუსტ ადამიანებს დაეხმაროს. მოხუცი და ავადმყოფი პიროვნების მიერ გაკეთებული სასარგებლო რჩევა-დარიგებაც მონყალე-ბაა. ასევე ახალგაზრდების მხრიდან მოხუცების მიმართ გამოვლენილი პატივისცე-მაც მონყალებაა.

ალლაჰის შუამავალმა (ს.ა.ს.) ბრძანა: „ყოველი სიქველე მონყალება“ (ბუხარი ედებ 33). ამ ჰადისიდან გამომდინარე, ყოველი კარგი და ლამაზი ქმედება მონყალებად ითვლება. ადამიანს ყოველი ფეხის ნაბიჯზე შეუძლია გაიღოს მონყალეობა, მისი წყალობით მოემზადოს საიქიოსთვის და ალლაჰის წყალობა დაიმსახუროს.

აბდულლაჰ ბინ მეს'უდი (ა.კ.ი.მ.) გად-მოგვცემს: ერთხელ ალლაჰის შუამავალმა (ს.ა.ს.) გვკითხა:

- „თქვენგან რომელს უყვარს მემკვი-დრის ქონება საკუთარ ქონებაზე მეტად?“

მათ მიუგეს:

- არ არსებობს ჩვენ შორის ისეთი ვინმე, ვისაც მემკვიდრის ქონება საკუთარ ქონებაზე მეტად ეყვარება!

ამის შესაბამისად შუამავალმა (ს.ა.ს.) ბრძანა:

- „კარგად დაიმახსოვრეთ! თქვენში არ არსებობს ისეთი ვინმე, ვისაც საკუთარ ქონებაზე მეტად უყვარს მემკვიდრის (შთა-მომავლობა) ქონება. რამეთუ შენი ქონება (ქველმოქმედება) შეგიძლია იმიერ სამყა-როსთვის წინასწარ წაიმძღვარო. ხოლო მე-მკვიდრის ქონება (სიკვდილის შემდეგ) უკან დანატოვარია“ (ნესაი ვესაია, 1 ბ6442 ბუხა-

რი, რიყაყი,12).

ერთ დღეს შუამავალმა (ს.ა.ს.) ეს აიათი წაიკითხა: „შეგიქციათ ჯიბრმა (მკრეხელო-ბამ) მონაგარისმა მანამ, სანამ სამარეები ინახულეთ“ (სურა თექასური, 102/1-2.) ამ აი-თის წარმოთქმის შემდეგ შუამავალმა (ს.ა.ს.) ბრძანა: „ადამის ძენი გაიძახიან: „ჩემი ქო-ნება“, ჩემი ქონება კი გაიძახის: „ჰეი, ადამის ძენო, ნეტავი მართლა გგონიათ, რომ, გარ-და გახარჯულისა, ჩაცმულისა, გაცვეთილი-სა და მონყალეობად გაცემულისა (იმისთვის, რომ საიქიოში მიიღებთ სამაგიეროს), შენი ქონებაა?“ (მუსლიმი, ზუჰდ,3.)

დალოცვილი აიშეს (ა.კ.ი.მ.) გადმოცე-მის თანახმად, ერთ დღეს ალლაჰის შუამა-ვალს (ს.ა.ს.) თავისი ოჯახისთვის ცხვარი დაუკლავს, შემდეგ კი თავისი ცოლისთვის უკითხავს, თუ რამდენი ხორცი დარჩა იმ ცხ-ვრისგან. დალოცვილმა აიშემ მიუგო: „ჩვენ მხოლოდ ზედა მხრის ძვალი დაგვრჩა.“ ამ პასუხის შემდეგ შუამავალმა (ს.ა.ს.) ბრძანა: „ესე იგი, ზედა მხრის ძვლის გარდა, ყველა ჩვენ დაგვრჩენია“ (თირმიზი, სიფათულ-ყია-მე,33).

აქედან გამომდინარე, ალლაჰის შუამა-ვალი (ს.ა.ს.) ადასტურებს იმას, რომ მონყა-ლების გაღებით ქონებას არაფერი აკლ-დება, პირიქით, ემატება კიდევ, ვინაიდან მონყალეობის გამღები სამაგიეროს იმქვეყ-ნად ალლაჰისგან მიიღებს და უზენაესი ალლაჰი მას თავისი მონყალეობით დააჯილ-დოებს. ერთ-ერთმა საჰაბემ მონყალეობად აქლემი გაიღო. გაიგო რა ეს შუამავალმა (ს.ა.ს.), ასე ბრძანა: „ამ ადამიანს, უზენაესი ალლაჰი იმქვეყნად მონყალეობად გაღე-ბული შვიდასი აქლემის მადლს დაუნერს“ (ნესაი,ჯიჰადი,46). ამ საკითხთან დაკავშირე-ბით წმინდა ყურანში უზენაესი ალლაჰი ასე ბრძანებს: „მათი მდგომარეობა, რომელნიც

თავიანთ ქონებას ალლაჰის გზაზე ხარჯავენ, იმ მარცვლის მდგომარეობას ჰგავს, რომელმაც შვიდი თავთავი გამოიღო, თითო თავთავში კი ასი მარცვალია. და ალლაჰი გაუმრავლებს, ინებებს ვისაც. ალლაჰი ყოველისმომცველია, ყოველისშემძლეა“ (სურა ბაყარა, 2/261). მორწმუნეს ალლაჰის გულისთვის გაღებული ერთი მონყალეების სანაცვლოდ, იმქვეყნად შვიდასი გაღებული მონყალეების მადლი დაენერება. ვინაიდან ვინც თავისი ქონებიდან მონყალეებს არ გაიღებს, ის ქონება მხოლოდ ამქვეყნად დარჩება, დაიკარგება ან სრულიად უსარგებლო გახდება. თუმცა ვინც ღვთის გზაზე მონყალეებს გაიღებს, ის მადლიანთა შორის აღმოჩნდება და მას მადლი მანამ დაენერება, ვიდრე მის მიერ გაღებულით სარგებლობა არ შეწყდება.

ალლაჰის შუამავალი (ს.ა.ს.) ბრძანებს: „გარდაცვალების შემდეგ ადამიანს მადლის დანერა მხოლოდ სამი დანატოვარისგან გაუგრძელდება: „სადაყაი ჯაარიე“ (მონყალეებად გაღებული რაღაც, რომლის გამოყენება და მისგან სარგებლობის მიღება ყოველთვის არის შესაძლებელი. მაგალითად; ხიდი, წყალი, სკოლა, სამლოცველო და სხვ.), განათლებისთვის საჭირო ცოდნა (რომელიც თაობიდან თაობებს გადაეცემა) და ჭეშმარიტი მორწმუნე შვილი, რომელიც მისთვის ვედრებას ალავლენს“ (მუსლიმი, ვასიიე, 14; ებუ დავუდ, ვესააია, 14).

გაღებული მონყალეების რაოდენობა მნიშვნელოვანია, თუმცა უფრო მნიშვნელოვანი ისაა, თუ რაოდენ გულწრფელად და ალაღი მონაპოვრით გაცემულია ის.

ამ საკითხთან დაკავშირებით, შუამავალს (ს.ა.ს.) ჰკითხეს, თუ გაღებულ მონყალეებათა შორის რომელი იყო ყველა-

ზე ნაყოფიერი და მადლიანი? მან (ს.ა.ს.) კი ყოვლად საინტერესო პასუხი გასცა: „იმ ადამიანის მონყალეება, რომელსაც მცირედი ქონება მოეპოვება, თუმცა მაინც გასცემს“ (დარიმი, სალათი, 135; ებუ დავუდ, ვიტირ, 12).

ალლაჰის შუამავალი (ს.ა.ს.) ალაღად მოპოვებული ქონების მონყალეებად გაღების მნიშვნელობის შესახებ ასე ბრძანებს: „ალლაჰი მხოლოდ ალაღი გზით მონაპოვარ მონყალეებს მიიღებს. აქედან გამომდინარე, ვინც ალაღი და სამართლიანი გზით მონაპოვარ ერთი ხურმის ტოლფას მონყალეებს გაიღებს, ალლაჰი მისით კმაყოფილი იქნება და ამ მადლიანი ქმედებისთვის დააჯილდოებს. შემდეგ თქვენგან დაადგენს მყარად მის პატრონს ისე, როგორც მთას და მიუძღვნის მას სიკეთეს ისე, რომ მონყალეებად გაღებული ერთი ლუკმის მადლი უჭუდის მთისოდენა გახდება და მისი სიკეთე მას, ამგვარად, უკან დაუბრუნდება (ბუხარი, ზეჟთ, 8).

ალლაჰის შუამავალმა (ს.ა.ს.) კვლავ განაგრძო და ბრძანა: „ძვირფას ყურანში ამ საკითხის შემცველი აიათები ესენია: „ნუთუ არ უწყიან ეგენი? უეჭველად, ალლაჰი შეინყნარებს მონანიებას თავის მსახურთაგან და მიიღებს მათგან მონყალეებს. უეჭველად, ალლაჰი შემწყნარებელია, მწყალობელია!“ (სურა თეგბე, 9/104). „ალლაჰი კრძალავს მევახშეობას და ამრავლებს მონყალეების გაღებას. და ალლაჰს არ უყვარს არც ერთი ურწმუნო და ცოდვილი“ (სურა ბაყარა, 2/276 თირმიზი, ზეჟათ, 28).

გულწრფელი განზრახვითა და ალლაჰის კმაყოფილების მოპოვებისთვის გაცემული ყოველი მონყალეა ალლაჰის მხრიდან ძვირფასი და დალოცვილია.

დასაქმებულისა და დაძაქმებლის ურთიერთობა

კითხვა: დაე, ალლაჰი იყოს თქვენგან კმაყოფილი. რაც შეეხება ჩვენს თემას, ძალიან ბევრს ლაპარაკობენ დასაქმებულთა უფლებებზე. ჩვენ მხედველობაში არ გვყავს დამსაქმებლები, რომლებიც არ განსხვავდებიან ვალდებულებებით თავიანთი დასაქმებულებისგან ისლამის კანონების მიხედვით. მაგრამ როგორი ურთიერთობა უნდა იყოს მუსლიმ დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის? რა უფლებებს ფლობს დასაქმებული? როგორი კრიტერიუმებია გათვალისწინებული დასაქმებულთა ხელფასის განსაზღვრისას?

პასუხი: ჩვენ უფრო ღარიბი ადამიანების ბედს განვიცდით. თუმცა დამსაქმებელს უფრო მეტი სიბრალული ესაჭიროება, რომელიც თავის დასაქმებულებს აწვალებს. მათ ესაჭიროებათ შეცოდება და ჭეშმარიტ გზაზე დაყენება, რადგან წარმოქმნილ პრობლემათა მეტი ნაწილი ტირანი-დამსაქმებლის ბრალით ხდება. როგორც ჩვენ ადრე ვთქვით, ტირანი-დამსაქმებელი თავის მუშას ეუბნება: „მე გაჭმევ შენ“. რა უფლება აქვს მას ასე თქვას? სიკვდილის წინ ალლაჰის შუამავალი ორ რამეს დაბეჯითებით ახსენებდა მუსლიმებს. ამის შესახებ რავი (გადამცემი) შემდეგს ჰყვებოდა: „ალლაჰის შუამავლის ხმა იმდენად წყნარი იყო, რომ მისი გაგონება შეუძლებელი იყო, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ის თავის სიტყვებს ისევ და ისევ იმეორებდა“.

პირველი: ჩვენი ვალდებულებაა უზენაესი ალლაჰის წინაშე: „ლოცვა, ლოცვა, ლოცვა!“

მეორე: „დაიცავით მათი უფლებები, ვინც თქვენი მფარველობის ქვეშაა!“

მხოლოდ ამის შიშით, რომ არ დაერღვიათ ეს უფლებები, თანამიმდევრებმა მრავალი სამხედრო ტყვე გაუშვეს. მუსლიმი-დამსაქმებელი თავის ხელქვეითებს უნდა კვებავდეს იმით, რასაც თვითონ ჭამს და აცვამდეს იმას, რასაც თვითონ იცვამს. მან ისინი უკიდურესად მძიმე სამუშაოთი არ უნდა გადატვირთოს. ვინაიდან ამის გარანტია ისლამმა არა მარტო ადამიანებს, ასევე ცხოველებსაც მისცა. ერთხელ ალლაჰის შუამავალმა შენიშნა ადამიანების ჯგუფი, რომლებიც აქლემებზე

რეალიზაცია და საწინააღმდეგობა

ისხდნენ და ერთმანეთს ელაპარაკებოდნენ. მან უთხრა მათ: „იმგზავრეთ თქვენი ცხოველებით, მაგრამ არ აჭენოთ ისინი, ხოლო (როცა არ სარგებლობთ) დაასვენეთ ისინი, როცა საჭიროა. ნუ გამოიყენებთ მათ საჯდომებად ქუჩებსა და გზებზე (საუბრისას ნუ ისხდებით მათზე). არის უამრავი ცხოველი, რომელიც გაცილებით უკეთესია იმაზე, ვინც მასზე ზის და უზენაეს ალლაჰს ისინი უფრო ხშირად ახსენებენ!“ (აჰ-მედი, 3/439).

კითხვა: ესე იგი, მუსლიმი-დამსაქმებელი უფრო მეტი პატივისცემით უნდა ეპყრობოდეს თავის მუშას?

პასუხი: „სურა „ალ-ხუჯურათში“ არის ასეთი აიათი: „უეჭველად, თქვენგან ყველაზე პატივდებული ალლაჰის წინაშე თქვენში ყველაზე უფრო ღვთისმოშიშია“ (სურა ჰუჯურათი, 13).

ამ აიათის გარდმოვლენის მიზეზი იყო ვიღაც მონა. ცნობილია, რომ შუამავლის დროს ტყვეები როგორც მონები, ისე იყიდებოდნენ. ის მონა, ვისზეც ლაპარაკია, გამუსლიმდა და თქვა: „მე მაქვს სურვილი მისდამი, ვინც მე მიყიდის: როცა ეზნის ხმა გაისმის, ჩემმა პატრონმა გამიშვას, რომ მე შევძლო წავიდე და ალლაჰის შუამავლის ზურგს უკან ვილოცო“. მართლაც, ყველაფერი ისე მოხდა, როგორც ამ მონას სურდა. ყოველთვის, როცა ალლაჰის შუამავალი მეჩეთში შედიოდა, მიმოიხედავდა და ამ მონას ეძებდა. ერთხელ მან ის ველარ დაინახა და მის პატრონს ჰკითხა:

- სად არის შენი მონა?

პატრონმა უპასუხა:

- ის ავად არის, ალლაჰის შუამავალი!

ეს რომ გაიგონა, ალლაჰის შუამავალმა შეკრიბა ყველა საჰაბე და უთხრა:

- აბა, წავიდეთ და მოვინახულოთ მონა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ეს მონა ისევ გაქრა. ალლაჰის შუამავალმა მის პატრონს ისევ ჰკითხა: „შენ მიეცი მას დავალება და ხელყავი მისი უფლება, რომ ლოცვაზე არ მოსულიყო?“

მან უპასუხა:

- ალლაჰის შუამავალი! ის კვდება!

ალლაჰის შუამავალმა თავის საჰაბეებს ისევ უთხრა:

- თუ ეგრეა, ჩვენ ყველა მასთან მივდივართ.

გარდაცვალებამდე შუამავალი მონას არ მოშორებია. როცა ის გარდაიცვალა, ალლაჰის შუამავალმა სთხოვა, მისთვის დაეხანათ და შეეხვიათ. ვიდრე მისი სხეული მიწას არ მიაბარეს, სასაფლაოზე იმყოფებოდა. მექქელმა მუჰაჯირებმა უკმაყოფილება გამოთქვეს:

- ჩვენი რწმენა რომ გადაგვერჩინა, ჩვენ საკუთარი სახლები მივატოვეთ, ჩვენი სიცოცხლე და ქონება მსხვერპლად გავიღეთ. ალლაჰის შუამავალმა ამ მონას უფრო მეტი ყურადღება დაუთმო, ვიდრე ჩვენ.

თავის მხრივ, მედინელმა ანსარებმაც განაცხადეს:

- და ჩვენც გავიღეთ სიცოცხლე და ქონება ალლაჰის გულისთვის, მაგრამ ალლაჰის შუამავალმა ამ მონას უფრო მეტი ყურადღება მიაქცია, ვიდრე ჩვენ.

ამის შემდეგ გარდმოვლინდა ეს აიათი: **„უეჭველად, თქვენგან ყველაზე პატივდებული ალლაჰის წინაშე თქვენში ყველაზე უფრო ღვთისმოშიშია“.** (51 სურა ჰუჯურათი, 13).

ესე იგი, ეს აიათი გარდმოვლინდა არც იმ საჰაბისთვის, რომელსაც მაღალი თანამდებობა ეჭირა და არც მდიდარი ადამიანის გულისთვის. ეს აიათი იმ მონის გულისთვის გარდმოვლინდა. ცხოვრებაში გარეგნულად ის იყო მონა, მაგრამ სინამდვილეში ის „სულიერების“ უმაღლეს საფეხურზე იყო.

რა მოითხოვა ამ მონამ საზღაურად? მან ალლაჰის შუამავლის საზოგადოება ისურვა. და რისთვის ისურვა მან შუამავლის საზოგადოება? ის ითხოვდა, გაემვათ ლოცვაზე იმისთვის, რომ მინიერი თავყვანისცემა ალლაჰის შუამავალთან ერთად შეესრულებინა.

ვკვებოთ იმით, რასაც ჩვენ თვითონ ვჭამთ

შუამავლის ეს დარიგება შეიძლება ადაპტირდეს ჩვენს თანამედროვე პირობებთან. „კეთილდღეობის ეპოქაში“ ეს ნორმა დადგინდა იმისთვის, რომ სიფრთხილის მიზნით მონებისთვის მიეცათ მეტი, ვიდრე ისინი იმსახურებდნენ და რომ შემდეგ ეს მათი განთავისუფლების მიზეზი გამხდარიყო. ესე იგი მონის მფლობელად ყოფნა ისეთი მძიმე ხდებოდა, რომ მისი განთავისუფლება

გაცილებით ადვილი იყო. გარდა ამისა, კლასობრივი ბარიერები რომ გაერღვიათ, მათ ნება დართული ჰქონდათ, თავისუფალ ქალებზე დაქორწინებულიყვნენ. ამან კი იქამდე მიიყვანა, რომ მრავალი მონა, რომელიც სხვა რელიგიას აღიარებდა, ხედავდა რა საკუთარ თავზე ასეთ ზრუნვას, გამუსლიმდა. მუსაბ ბინ უმაირი) ერთ-ერთი ცნობილი მიმდევარი იყო. ბედირის ბრძოლაში მისი ძმა, აბუ აზიზი, რომელიც ყოფილი წარმართი იყო, ტყვედ ჩავარდა. როგორც ყველა სხვა ტყვე, ისიც ერთ-ერთ სახლში მისცეს. ამ სახლის მფლობელები ძალიან ღარიბები იყვნენ. გამოსასყიდის სანაცვლოდ აბუ აზიზი ვალდებული იყო, ამ სახლის ბავშვებისთვის წერა-კითხვა ესწავლებინა. სახლის პატრონები ტყვეს, რომელიც მათ ბავშვებს ასწავლიდა, პროდუქტებს აძლევდნენ, რომელსაც ძლივს გამოიმუშავებდნენ, ხოლო თვითონ ფინიკითა და წყლით კმაყოფილდებოდნენ. მოგვიანებით აბუ აზიზი ჰყვებოდა: „ეს ოჯახი ფინიკითა და წყლით იკვებებოდა, მე კი საუკეთესო საჭმელს მაძლევდნენ. მე მრცხვენოდა და მათ ვუთხარი:

- ასე ნუ აკეთებთ! მოდით, მაშინ მეც თქვენსავით ფინიკითა და წყლით გამოვიკვებები. თქვენ კი საუკეთესო საჭმელი ბავშვებს მიეცით.

ისინი მპასუხობდნენ:

- არა, ასე არ შეიძლება! ალლაჰის შუამავალმა ჩვენ ასე გვიბრძანა.

ჰადისი:

„ალლაჰი ამ თემს ლოცვების, ვედრებებისა და მათგან სუსტების გულწრფელობის წყალობით ეხმარება“. (ნასაი, ჯიჰადი, 43).

კითხვა: შეიძლება თუ არა მუსლიმური საზოგადოება შემოსავლების სხვადასხვაობის გამო იმ მდგომარეობამდე მივიდეს, რომ მდიდრებსა და ღარიბებს შორის უზარმაზარი უფსკრული აღმოჩნდეს? ეს როგორ იქნება?

პასუხი: თუკი საზოგადოებაში ცხოვრების დონის მხრივ მდიდრებსა და ღარიბებს შორის დიდი განსხვავება იქნება, ასეთ საზოგადოებაში სიმშვიდე და უსაფრთხოება არ იქნება. ამიტომ უბედურია საზოგადოება, სადაც მდიდრები ძუნწები არიან, ხოლო ძუნწები - მდიდრები, და პირიქით, ძალიან ბედნიერია საზოგადოება, სადაც მდიდრები გულუხვები არიან, ხოლო გულუხვები - მდიდრები.

ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ მდიდარი მუსლიმები იცავდნენ ისლამის ზნეობრივ პრინციპებს, როგორებიცაა: სამართლიანობა, ძმობა, ურთიერთდახმარება, თავგანწირვა, გაჭირვებულებზე დახმარება. ამავე დროს ღარიბი მუსლიმები უნდა ემხრობოდნენ ისეთ ღვთაებრივ კანონებს, როგორებიცაა: მოთმინება, კმაყოფილება, პატიოსანი შრომისკენ მისწრაფება, შურისა და სიძულვილისგან განშორება. მტრობა სიყვარულითა და ძმობით მხოლოდ ასეთ საზოგადოებაში შეიცვლება.

ფრიად პატივცემული ალი (აღლაჰ-მა დალოცოს) ამბობდა:

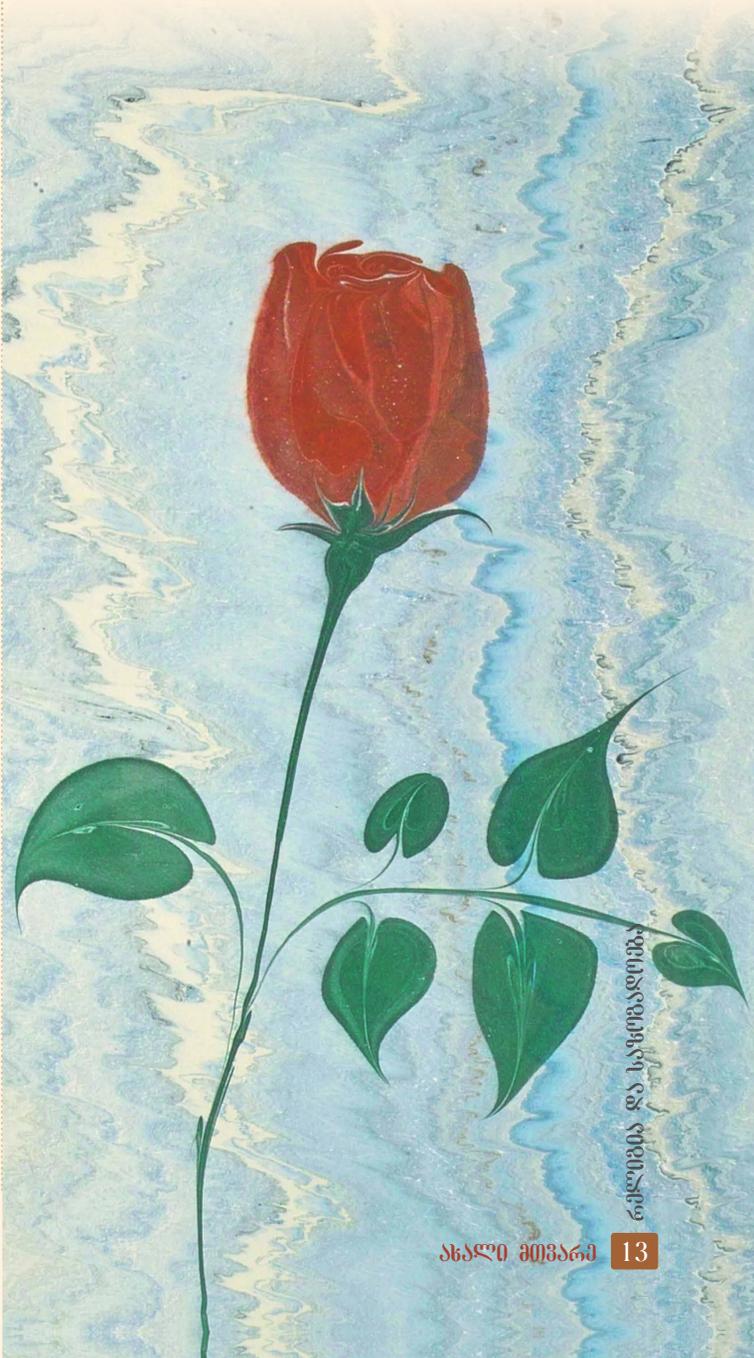
„რელიგია და სამყარო, სიმშვიდე და კეთილდღეობა მტკიცედ იდგება მანამ, სანამ დაცული იქნება ოთხი პირობა:

1. სანამ მდიდრები შეეშვებიან სიძუნწეს და გასცემენ იმ ქონებისგან, რომელსაც ფლობენ.

2. სანამ მეცნიერები შესწავლილ ცოდნის მიხედვით მოიქცევიან.

3. სანამ უმეცრები იმით არ ამაღლებიან, რაც მათ არ იციან.

4. სანამ ღარიბები ამ ქვეყანას საიქიოზე არ გაჰყვებიან.“

რელიგია და სამყარო

„თვითმკვლელობა“

უპირველესად უნდა ვიცოდეთ, რომ ჩვენი სული ღმერთისგან ჩვენთვის მობარებული ამანათია. მსოფლიო მასშტაბით ყოველდღიურად უამრავი ადამიანი ესალმება სიცოცხლეს საკუთარი სურვილით. ბოლო დროს, სამწუხაროდ, თვითმკვლელობის ფაქტები საქართველოშიც მომრავლდა, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდებში. ამიტომ გადავწყვიტე, ამ თემასთან დაკავშირებით მოკლე სტატია დამენერა. ვიმედოვნებ, რომ ეს პატარა სტატია უამრავ ადამიანს გადაარჩენს და მსგავსი უბედურების მომსწრენი აღარ გავხვდებით. თვითმკვლელობა დღეს უკვე სამარცხვინო ფაქტადაც აღიქმება, ოჯახების უმრავლესობა ცდილობს, დამალოს ეს ფაქტი და ახლობლის სიკვდილს მოულოდნელ გარდაცვალებად აცხადებს.

ღმერთმა ადამიანი საუკეთესო ფორმად გააჩინა. ადამიანში სამი ძირითადი მიმართულება მოიაზრება: თავისუფალი

ნება, სული და გონიერება. ფაქტობრივად, თვითმკვლელობის დროს ადამიანი სულს უპირისპირებს თავისუფალ ნებას და გონიერებას, რის შედეგადაც სურვილი აქვს, რომ მასში უკვდავება აღმოიფხვრას. თანამედროვე ცხოვრებაში თვითმკვლელობა, სამწუხაროდ, ძალიან მომძლავრდა. ამის მიზეზი კი მრავალია, მაგრამ, რომ ჩავუღრმავდეთ თვითმკვლელობის ცოდვის გამომწვევ მიზეზებს, უპირველეს ყოვლისა, ის ეგოიზმს უკავშირდება, ანუ თვითმკვლელობას ახორციელებს თავმოყვარე ადამიანი. იგი ცდილობს, საკუთარი მე წამოსწიოს წინ. ის მიჯაჭვულია ამ სამყაროსთან, ორიენტირებულია ამ წუთისოფელზე, მის სიკეთეებზე და მიზნად ისახავს მათ შესრულებას, მაგრამ ის ვეღარ იტანს სირთულეს, რომელიც მის გეგმის განხორციელებას წინ აღუდგა და აქედან მოდის სტრესიც.

თვითმკვლელობის გამომწვევი უა-

მრავი მიზეზი შეიძლება მოვიყვანოთ, თუმცა დღესდღეობით გავრცელებულ მიზეზებზე გავამახვილებ ყურადღებას და რელიგიური თვალთახედვით განვმარტავ თვითმკვლელების მდგომარეობას.

– რა არის თვითმკვლელობის მიზეზი? საიდან მომდინარეობს და რა უბიძგებს ადამიანს ამ ცოდვის ჩადენისკენ?

როგორც აღვნიშნეთ, თვითმკვლელობის უამრავი მიზეზი არსებობს, თუმცა მე მხოლოდ რამდენიმეს დავასახელებ, მაგ: ჯანმრთელობის გაუარესება, ფსიქიკური აშლილობა, ახლობლის გარდაცვალება, ახალგაზრდებში სიყვარულთან დაკავშირებული მოვლენები, აზარტული და კომპიუტერული თამაშები. ჩვენს ქვეყანაში ყველაზე მეტად აზარტულმა და კომპიუტერულმა თამაშებმა იჩინა თავი, რომლებიც შეიძლება თვითმკვლელობის მთავარ მიზეზად დავასახელოთ. რაც შეეხება მის მომდინარეობას, წარმართულ სამყაროში თვითმკვლელობა გმირობად მიიჩნეოდა, მაგრამ ისლამი ამ ყოველივეს სხვანაირად უყურებს. სამწუხაროდ, უამრავი ადამიანი ისლამის სახელით საკუთარ სიცოცხლეს ხელყოფს, თუმცა მუსლიმს არ აქვს საკუთარი სიცოცხლის ხელყოფის უფლება. თვითმკვლელობა არ არის სიმამაცე, პირიქით, ის სისუსტეს უკავშირდება. ადამიანი როდესაც თვითმკვლელობაზე ფიქრობს, ის გაურბის რეალობას, ჩაკეტილია საკუთარ თავში და დარჩენილია მარტო იმ პრობლემების წინაშე, რომელთა გადაჭრაც შეუძლებლად მიაჩნია. ამიტომ სურს, მას დასასრული მალე ჰქონდეს. მას არ აქვს ღმერთის სიძლიერის რწმენა და ის არ ენდობა საკუთარ გამჩენს.

ადამიანმა თვითმკვლელობა შეიძლება ჩაიდინოს ზემოთ მოყვანილი მიზეზებისა და მსგავსი პრობლემების დროს, რომელთა ცოდნაც პროვინებას არ შეუძლია. ამიტომ სწავლულთა მიერ აზრთა თანხვედრაა იმის შესახებ, რომ თვითმკვლელი

ადამიანი რჯულიდან არ გადის, თუმცა ის ცოდვილად ითვლება. ადამიანს, რომელსაც ღმერთის სიძლიერის რწმენა არ გააჩნია, ის ადვილად ემორჩილება ამ მძიმე და მომაკვდინებელ ცოდვას.

იმისათვის, რომ ასეთი სურვილისაგან და შემთხვევებისგან თავი დავიზღვიოთ და არამარტო ამისათვის, რა თქმა უნდა ადამიანმა უნდა იფიქროს და აქცენტები გააკეთოს იმაზე, თუ რა არის ჩვენი ცხოვრება? რისთვის შეგვქმნა ღმერთმა? რა არის ჩვენი არსი? ამის გარკვევა კი თავისთავად ყველანაირად დაგვიცავს ასეთი მძიმე სახის ცოდვის ჩადენისგან.

სწავლულთა უმრავლესობა სხვა ადამიანის მკვლელობასთან შედარებით, თვითმკვლელობას უფრო დიდ ცოდვად მიიჩნევს. უზენაესი ალლაჰი ყურანში ასე გვამცნობს: **„და თავი არ მოიკლათ“** (ნისა 4/29). შუამავალის (ს.ა.ს) ჰადისებში ცნობილია, რომ ადამიანი, რომელიც თვითმკვლელობით დაასრულებს სიცოცხლეს, იმქვეყნად მუდმივად ისეთივე ფორმით დაისჯება, როგორი ფორმითაც დაასრულა სიცოცხლე. ასევე შუამავალს (ს.ა.ს) თვითმკვლელობის ჩამდენი ადამიანის ჯანაზა არ ულოცია, თუმცა არც სხვებისთვის აუკრძალავს (*მუსლიმი, ჯენაიზ, 107*).

ჰანეფიტური მიმდინარეობის ფუძემდებელ ებუ ჰანიფესა და იმამ მუჰამედის მიხედვით, თვითმკვლელის ჯანაზა ილოცება, ხოლო იმამ ისუფის მიხედვით - არა. თუმცა სწავლულთა უმრავლესობა თვლის, რომ თვითმკვლელის ჯანაზა ილოცება, რადგან საღად მოაზროვნე მორწმუნე ადამიანი საკუთარ სიცოცხლეს არ მოისწრაფებს. თვითმკვლელის ჯანაზა ილოცება თუ არა, ამასთან დაკავშირებით სწავლულთა მიმართ აზრთა სხვადასხვაობაა. ამიტომ ყველა მუსლიმს შეუძლია, საკუთარი ნებასურვილით მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ ისურვებს, ილოცავს და თუ ისურვებს, არ ილოცავს.

ტქმენის ცესციტება

ჩვენს სულიერებაში არსებული ცვლილებები ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამომზეურდება და ამას ჩვენ რაღაც მინიშნებებით ყოველთვის ვხედავთ. ამ მინიშნებებზე დაკვირვებით კი, პირიქით, ჩვენს სულიერებაში რა ხდება, ამის გარკვევა შეიძლება. მართალია, რწმენის ადგილი ადამიანთა გულშია, მაგრამ მისი სხივი რამდენად ძლიერია ან სუსტი, მას ადამიანთა ქცევა განსაზღვრავს.

არსებობს ტესტირების სხვადასხვა სახე, მაგალითად: საპატრულო პოლიცია ალკოჰოლურ ტესტს ხელსაწყოში ჩაბერვით განსაზღვრავს; არსებობს ცოდნის შემოწმება სხვადასხვა კითხვებზე პასუხების გაცემით. შეიძლება ჩავატაროთ რწმენის ტესტირებაც და გავიგოთ, რამდენად ძლიერია ან სუსტი იგი. თუ თქვენ ამბობთ, რომ ეს შეუძლებელია, ასეთი მაგალითების მოყვანა შეიძლება: გეკითხებით, როგორ ხვ-

დებით თქვენ, რომ საჭმელი ფუჭდება? თუ გემო შეიცვალა, ან ცუდი სუნი სდევს, ასეა არა? ან კიდევ: როგორ ხვდებით, რომ ცუდი ამინდია მოსალოდნელი? ქუხილი იქნება; ქარი ამოვარდება ან რევმატიზმი შეგანუხებთ. ნყლის ადუღებას ორთქლით ან პატარა ხმაურით გაიგებთ, რომელიც მისთვისაა დამახასიათებელი

ჩვენს სულიერებაში არსებული ცვლილებები ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამომზეურდება და ამისათვის ჩვენ რაღაც მინიშნებებს ყოველთვის ვხედავთ. ამ მინიშნებებზე დაკვირვებით კი ჩვენს სულიერებაში რა ხდება, ამის გარკვევა შეიძლება. მართალია, რწმენის ადგილი ადამიანთა გულშია, მაგრამ მისი სხივი რამდენად ძლიერია ან სუსტი, მას ისევე ამ ადამიანთა ქცევა განსაზღვრავს. ადამიანის გულში არსებული რწმენის შესუსტებას შემდეგით გავიგებთ:

1. ალლაჰის სიტყვები მასზე გავლენას არ მოახდენს;

ადამიანს, რომელსაც რწმენა წრფელი აქვს, როცა მასთან ალლაჰის სახელი გახსენდება, მისი სხეული თრთოლვას დაიწყებს, ხოლო აიათების გაგონებაზე რწმენის სხივი უფრო გაძლიერდება მასში. უდიდესი ალლაჰი ბრძანებს: „უეჭველად, მორწმუნენი არიან ისინი, რომელთაც გულები შიშით უთრთიან, როცა ხსენდება ალლაჰი, ხოლო როცა მისი აიათები ეკითხებათ, რწმენას ჰმატებს იგი და მიენდობიან თავიანთ ღმერთს.“ (ენფალი/2), მაგალითისთვის ეს აიათი თქვენ წაიკითხეთ, მე კი დავწერე. მოდით, ახლა მეც და თქვენც საკუთარ გულებში ჩავიხედოთ. ნეტავი ამ აიათმა ჩვენი რწმენა გააძლიერა?

2. სიკვდილი, როგორც ჩვეულებრივი მოვლენა;

როცა ადამიანს რწმენა შესუსტდება, ის ყველაზე მეტად მაშინ ჩანს, როცა ეს ადამიანი სიკვდილს მიიღებს ისე, როგორც ჩვეულებრივი მოვლენა, თუმცა სიკვდილი გამოცდის ჟამის დამთავრებაა. არავინ არ ვიცით, სად და როდის გვეწევა სიკვდილი და როგორ შეფასდება ჩვენი გამოცდა. არავის არა აქვს იმის გარანტი, რომ ამ ქვეყნიდან მორწმუნედ წავა. იმედი გვაქვს, მაგრამ არა გარანტია. სიკვდილის შემდეგ სამუდამო სამყოფელი გველოდება, როცა ადამიანი ამათვე დაფიქრდება და მის გულში ან აზროვნებაში არაფერი არ იცვლება, ე.ი. მისი რწმენა შესუსტებულია.

3. ღვთისმსახურებისას სიზარმაცე ან მიტოვება

ძლიერი მორწმუნე ღვთისმსახურებას არ დააგვიანებს, სიზარმაცეს არ გამოიჩინებს. ღვთისმსახურებათა მიტოვება კი ვნებებს აყოლილი ადამიანის თვისებაა. ალლაჰმა სურა მარიამის 59-ე აიათით გვამცნო, თუ როგორ ასცდებიან შუამავალთა გზას ადამიანები მათი (შუამავალთა) გარდაცვალების შემდეგ. „მათ შემდეგ მოვიდნენ შემდგომნი შთამომავალნი, რომლებმაც მია-

ტოვეს ლოცვა და მიეცნენ ვნებებს. სულ მალე გადაეყრებიან ღვთის (ერთ-ერთი ჯოჯოხეთის სახელი)“ (მარიამი/59).

ღვთისმსახურებაში სიზარმაცე და მოშვება ფარისეველთა საქმეა, უდიდესი ალლაჰი მათ მდგომარეობას აიათით ასე გვამცნობს: „უეჭველად, ის სურთ თვალთმაქცებს, რომ ალლაჰი მოატყუონ, მაგრამ იგი მოატყუებს მათ. და როცა ლოცვად დგებიან, მცონარობით დგებიან, საჩვენებლად ხალხისა და არ ახსენებენ ალლაჰს, მცირედის გამოკლებით“ (ნისა/142).

თუ ადამიანი ღვთისმსახურებებს ადრე აკეთებდა, ახლა აღარ აკეთებს და ამ ყველაფრის შემდეგ იგი არ გრძნობს სულიერ სიმძიმეს, ე.ი. მისი რწმენა მიდის სისუსტისკენ. თუ ადამიანი დაკავებულია ამქვეყნიური საქმეებით და ალლაჰის დიდება მისთვის მეორე ხარისხოვანი გახდა, მაშინ მასში რაღაც პრობლემაა, რომელიც აუცილებლად მოსაგვარებელია. გადავხედოთ, თუ რას ბრძანებს უდიდესი ალლაჰი ჯუმა სურას მე-11 აიათით: „ხოლო როცა დაინახეს ვაჭრობა და გართობა, უმალ გაქანდნენ მისკენ და მიგატოვეს შენ, ფეხზე მდგომი. უთხარი: „რაცაა ალლაჰის წიალ უკეთესია გართობასა და ვაჭრობაზე, რამეთუ ალლაჰი საუკეთესო სარჩოს მომმადლებელია!“

4. ცოდვების არად ჩაგდება, სინანულის დაგვიანება;

თუ ადამიანს რწმენა აქვს ძლიერი, როცა ალლაჰის ბრძანებების საზღვრებს გასცდება, იგი მაშინვე მოინანიებს, შეწუხდება, საკუთარ თავს წამოუძახებს და მწყობრში ჩააყენებს, მაგრამ თუ მისი რწმენა შესუსტებულია, ცოდვებს არაფრად ჩააგდება, „შემდგომში მოვინანიებ“ იტყვის და სინანულს დააგვიანებს. სიკვდილის მოახლოებას ვერ იგრძნობს.

5. ჰალალ-ჰარამს ყურადღებას არ მიაქცევს;

თუ ადამიანს რწმენა ძლიერი აქვს, ის მისი ყოველგვარი ქმედებისას ჰალალ-ჰარამს ყურადღებით მოეკიდება, მაგრამ თუ კი რწმენა შესუსტებულია, მისთვის ჰარამი სა-

მოთხრობა

უმრავლესობა მიგვითითებს, ყურადღებით მოვეკიდოთ იმ ადამიანს, რომელიც ობოლია, სუსტია, ღარიბია, ვინც დახმარების მოლოდინშია და ა.შ. ასეთ ადამიანებს ურწმუნოები ყურადღებას არ აქცევენ, თუ თქვენც ასეთებს შორის გაჩერება ამჯობინეთ, ესე იგი თქვენი რწმენა სუსტდება. უდიდესი ალლაჰი ყურანში ასე ბრძანებს:

„დაინახე იგი, ვინც განკითხვის დღეს სიცრუედ რაცხავს? აი ის, ვინც ობოლს ხელს ჰკრავს, და არ მოუწოდებს, დააპუროს ღარიბნი.“ (მაუნ 1-3)

„არამც და არამც! თქვენ თავად პატივს არ მიაგებთ ობოლს, და არ აქეზებთ ერთმანეთს ღატაკთა დასაპურებლად, და მემკვიდრეობას (ალალისა და არამის განუსხვავებლად) ხარბად მიირთმევთ, და გიყვართ ქონება გადაჭარბებული სიყვარულით“ (ფეჯრი 17-20).

8. მეგობრების არჩევისას სისუსტე;

ძლიერი რწმენის პატრონები ცუდ ადამიანებთან ერთად არ გაჩერდებიან, კერძოდ, ადამიანები, რომლებიც რწმენას აბუჩად იგდებენ, ასევე ყურანს აუგად მოიხსენიებენ, მორწმუნეთათვის მათთან დაჯდომა სრულიად მიუღებელია.

„უეჭველად, გარდმოგივლინა თქვენ წიგნში: თუკი გაიგონებთ ალლაჰის აიათების უარყოფას და მასზე გაცინვას, ნუ დასხდებით მათ გვერდით, სანამ ისინი სხვა თემაში არ ჩაეფლობიან. სხვაგვარად თქვენ მათ დაემსგავსებით. უეჭველად, ალლაჰი შეკრებს თვალთმაქცებსა და ურწმუნოებს ყველას ერთად ჯოჯოხეთში!“ (ნისა 140)

„ჰეი, თქვენ, რომელთაც ირწმუნეთ! გეშინოდეთ ალლაჰისა და იყავით მართალთა გვერდით!“ (თევე 119)

და ბოლოს, რწმენის ტესტირების ბევრი სხვა გზაც არსებობს. უდიდესმა ალლაჰმა რწმენა გაგვიძლიეროს, ცოდვები გვაპატიოს და სულის მიბარება უცოდვილოდ გვაღირსოს.

ქმეები პრობლემას არ წარმოადგენს.

6. ალლაჰისთვის შეყვარება და ალლაჰისთვის სიბრაზის მოთოკვა;

ძლიერი რწმენის ადამიანი შეყვარებისას თავის გრძნობების და შეხედულებების მიხედვით კი არა, არამედ ალლაჰისა და შუამავლის ბრძანებების: „შეიყვარე“ ან არ „შეიყვარო“-ს მიხედვით იმოქმედებს. სუსტი რწმენის ადამიანები სიყვარულისა და სიძულვილის დროსაც კი საზომს თავიანთი სულის მოთხოვნილებების მიხედვით აირჩევენ.

„ვერ ჰპოვებ ხალხს, რომელთაც სწამთ ალლაჰი და დღე უკანასკნელი, მეგობრობდნენ იმასთან, ვინც ეურჩა ალლაჰსა და თავის შუამავალს, რომც იყვნენ ეგენი თავიანთი მამა-პაპანი, შვილები, ძმები ან ჯიშ-ჯილაგნი. სწორედ ეგენი არიან, რომელთა გულეში ჩანერგა რწმენა და განამტკიცა ეგენი მისგან სულით, და შეიყვანს მათ სამოთხეში, სადაც ძირს მდინარეები მოედინება. იქ დარჩებიან სამუდამოდ. ალლაჰი კმაყოფილია მათი და მისით კმაყოფილი არიან ისინი. სწორედ ეგენი არიან ალლაჰის მიმდევრები. კარგად შეიმეცნეთ, უეჭველად, ნეტარ არინ მიმდევარნი ალლაჰისა!“ (სურა მუჯადლე, 58/22)

7. ადამიანთა შეფასება ეკონომიური მდგომარეობის მიხედვით;

ყურანში მექაში მოვლენილ აიათთა

ბავშვის აღზრდა

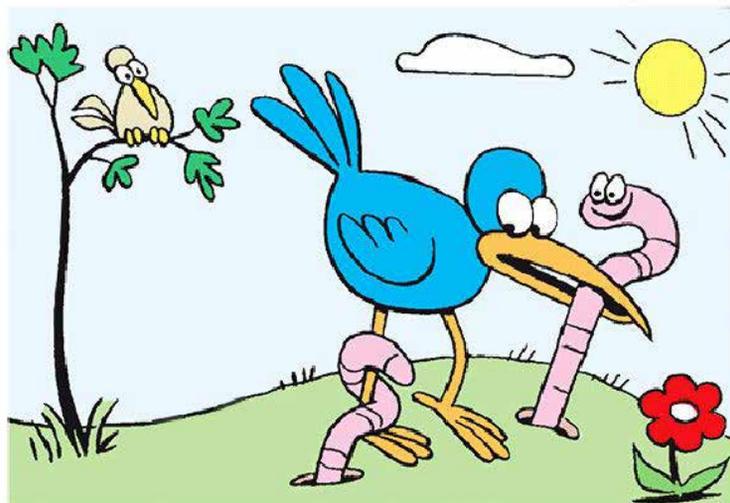
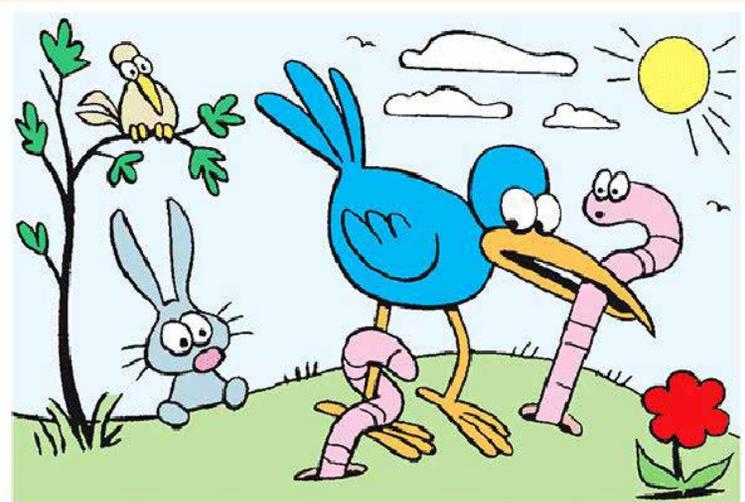
პროფესიებში ადამიანის აღზრდის პროფესია ყველაზე უფრო რთული პროფესიაა და საკმაოდ დიდ დროს საჭიროებს. ამიტომაც ძალიან მნიშვნელოვანია აღზრდა-განათლების ბავშვობიდან მიცემა. ცნობილია, რომ ბავშვის მთავარი ინდივიდუალური თვისებები მნიშვნელოვან ფორმას იძენს პირველი ხუთი წლის განმავლობაში, ყველაზე მეტს სწორედ ამ პერიოდში სწავლობს. ბავშვს დაბადებისას ნიჭი თან ჰყვება. ღმერთმა ყველა ადამიანს განსაკუთრებული და განსხვავებული ნიჭი არგუნა. ბავშვები ადვილად ითვისებენ ყველაფერს, ამიტომ ოჯახი ძალზედ მნიშვნელოვანია მათ აღზრდა-განათლებაში.

უპირველესად, ბავშვებისთვის მისაბაძი პიროვნებები არიან ოჯახის წევრები: დედა-მამა, უფროსი და-ძმა, ბებია-ბაბუა, ახლო ნათესავები. მათ მოსწონთ გარემომოწყობი უფროსების ქცევების განმეორება. ბავშვები უნდა გვიყვარდეს და მათ ეს სიყვარული უნდა ვაგრძნობინოთ, რათა სათანადო აღზრდა-განათლება მივსცეთ. იქ, სადაც სიყვარული არ არის, სწავლებაც არ იქნება, გამომდინარე აქედან, სიყვარული და დაფასება მუსლიმი ადამიანის თვისებაა. მუჰამედ შუამავალიც (სავ) ხომ ამას გვასწავლის: *“გაუადვილეთ,*

ნუ გაურთულებთ, უმახარობლეთ, არ შეაძლოთ” (ბუჰარი, საჰიჰ, ილიმ, 11). ამიტომაც მათი სწავლა-განათლება გარკვეულ პერიოდზეა გათვლილი და შესაბამის დროს მოითხოვს. აღმზრდელობის სფეროში მთავარია აღსაზრდელის გონებრივი განვითარების დონე, ფსიქიკა და ასაკი. სამი წლის ასაკის ბავშვის ნიჭი და გონებამახვილობა განსხვავდება ათი წლის ბავშვისაგან. ალლაჰის შუამავალი ბრძანებს: *“ადამიანებს ესაუბრეთ იმ დონეზე, რომელსაც მათი გონება სწვდება.”* ბავშვები პირველივე წლიდან შეკითხვების დასმას იწყებენ. მათ მიერ დასმულ კითხვებზე პასუხის გაცემის დროს აუცილებელია, გავითვალისწინოთ და არ უგულვებელყოთ მათი ასაკი, უპასუხოდ არ უნდა დავტოვოთ და კითხვაზე აუცილებლად პასუხი უნდა გავსცეთ. ბევრი მშობელი ან აღმზრდელი პედაგოგი ბავშვის შეკითხვებს უაზროდ მიიჩნევს, ან კიდევ ვერ სცემს სათანადო პასუხებს, ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია ბავშვის ყურადღება სხვა შეკითხვაზე გადავიტანოთ და ისე გავსცეთ პასუხი. მას, რასაც ჩვენ არ გვაკეთებთ, ვერც ჩვენ შვილებს ან მოსწავლეებს ვერ გავაკეთებინებთ, საჭიროა, უპირველესად, ჩვენ თვითონ ვიყოთ მათთვის მაგალითი.

საბავშვო მკვირი

იპოვეთ სურათებს შორის 7 განსხვავება

საბავშვო ტესტები

- რამდენი ასობგერაა არაბულ ენაში?
 ა) 28 გ) 30 ბ) 29
 დ) არცერთი პასუხი არ არის სწორი.
- რამდენი ღვთიური წიგნია ზეგარდმო-ვლენილი?
 ა) 1 გ) 3 ბ) 2 დ) 4
- ვინ იყო წმინდა ჰატიჯე?
 ა) შუამავლის პირველი მეუღლე.
 ბ) პირველი მუსლიმი ქალი.
 გ) შუამავლის შვილების დედა.
 დ) ყველა პასუხი სწორია.
- რა ერქვა მუჰამედ შუამავლის ﷺ ძიძას?
 ა) წმინდა აიშე.
 ბ) წმინდა ამინე.
 გ) წმინდა ჰალიმე.
 დ) წმინდა ზეიდ ბინ ჰარისე.
- რამდენი აიათია სურა ფათიჰაში?
 ა) 5. გ) 9
 ბ) 7. დ) 10
- რამდენია თეიმუმის ფარძი?
 ა) 2. გ) 8
 ბ) 5. დ) 9